

А.А. Бунас

Alina-Bunas@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

В сучасних умовах освітній процес в Україні характеризується постійним оновленням свого змісту, форм та основних методів реалізації, обумовлюючи спрямованість освіти на сприяння становленню актуальних компетенцій особистості. При цьому, в освітньому процесі при формуванні уявлень щодо професійної діяльності, є не лише реалізація професійних навичок, знань, вмінь, стратегій мислення, а й особистісного зростання [7]. Одним з кроків розвитку останнього є формування нових функціональних ознак життя, зокрема становлення прогностичної компетентності.

Здатність особистості до прогнозування забезпечується психологічним механізмом – антиципацією як здібністю системи передбачати розвиток подій, явищ, результату дій. При тлумаченні даного феномену доцільно розрізнити два аспекти, а саме: можливість мислення уявляти собі ймовірний результат чи спосіб вирішення проблеми до моменту її появи, а також здібність людини підготовуватися до реакції на будь-яку подію до її настання [3].

Під прогностичної компетентністю варто розуміти цілісне утворення, що становить складну системну властивість усієї особистості, характеризує її здатність зберігати та оптимально конструювати власне майбутнє, завдяки наявності прогнозу успішно діяти в різних життєвих ситуаціях, вирішувати складні життєві завдання та проблеми, а також це здатність особистості ефективно експлікувати минулий досвід, ґрунтуючись на життєвих знаннях, уміннях, навичках, досягненнях, для побудови образу очікуваного майбутнього, а від так, підвищувати власну ефективність при виконанні життєвих й соціальних завдань в усіх сферах власної життєдіяльності [2].

Даний вид компетентності є своєрідним показником якості особистості, що включає оволодіння та досвід у реалізації сукупності прогностичних здібностей [3; 1]. Прогностична діяльність починає активно використовуватися індивідом у міру збільшення самосвідомості та відповідальності за прийняті рішення. Отже, доцільно говорити, що в процесі відображення світу прогностична компетентність виконує три важливих функції: когнітивну (передбачення, очікування певних подій), регулятивну (готовність до попередження подій в плануванні дій та поведінці) та комунікативну (готовність до взаємодії з оточенням, до пізнання та прогнозування майбутньої взаємодії) [4; 5].

Передбачення результатів та наслідків власної поведінки в значній мірі визначає, які рішення будуть прийняті людиною, що саме й яким

чином вона буде чинити в тій чи іншій ситуації. Без розуміння того, що її очікує неможливо пояснити, чому вона діє й вчиняє так, а не інакше. Ми припускаємо, що чим усвідомленіше майбутнє, тим більше є можливостей вплинути на його побудову й реалізацію необхідного завдання, тобто, це означає, що одним з найважливіших моментів на шляху до дослідження індивідуального різноманіття поведінки та діяльності є аналіз особливостей прогностичної компетентності майбутніх подій особистістю, а саме вміння прогнозувати й передбачати наслідки своїх дій, орієнтуватися і швидко моделювати нову програму поведінки.

Спираючись на існуючі підходи до дослідження психічної реальності, зокрема, моделі будови психічних процесів Л.М. Веккера, теорії «базових складових структури особистості» Н. Семаго – М. Семаго та континуально-ієрархічної структури особистості О.П. Саннікової, в межах яких особистість вивчається як організована система, що має різнорівневі підсистеми зі специфічними характеристиками, було зроблено припущення, що образ людини про адекватність чи доцільність певної форми поведінки, тобто вибір з можливих альтернативних, можна вважати внутрішнім в прогностичному потенціалі людини, а характеристики перебігу поведінки – зовнішнім. Відповідно до цього, в структурі прогностичної компетентності до внутрішніх відносять рівень базових (організація поведінки/свідомості та афективна регуляція психічної активності) та процесуальних (мисленнєві стратегії, регуляторно-вольова й темпоральні компоненти) складових, а зовнішнім аспектом виявлення внутрішніх складових є рівень адаптивності особистості до умов, вимог її середовища [1; 6].

З метою визначення впливу кожної змінної на варіацію досліджуваної залежної змінної величини застосовувався регресійний аналіз, оскільки лише в такий спосіб, можливо було визначити особливість прогностичної спроможності особистості у прояву та організації активності, переживань, забезпечення спонукань, планів та сценаріїв поведінки. Побудована регресійна модель ($F=12,66$, $p \geq 0,001$): R (,830), R квадрат (,689), R скоригований (,637), стандартна похибка оцінки (12,73), дала змогу виокремити основні компоненти прогностичної компетентності особистості ($\beta=221,17$): легкість розпізнавання сигналів соціуму, тривожність, перспективна рефлексивність, мрійливість, наочно-образний тип мислення, широта обсягу сигналів соціуму, точність орієнтації в сигналах соціуму, відповідальність, прагматичний стиль мисленням. Виходячи з отриманих даних, варто зазначити, що акцентування та формування саме таких особливостей особистості в контексті освітнього процесу буде сприяти набуттю людиною достатнього життєвого прогностичного потенціалу, забезпечувати успішне досягнення нею цілей й сенсів власного буття з подальшою їх творчою реалізацією, що може вважатися складовою саморозвитку людини як особистості.

Література:

1. Акопов А.Ю. Прогностическая деятельность человека в однозначно-детерминированных средах в норме и патологии // Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/issues/1981/813/813119.htm>
2. Бунас А.А. Прогностична компетентність як соціально значуща властивість особистості при прояві схильності до ризикованої поведінки / А.А. Бунас // Вісник Одеського національного університету. Психологія. - 2014. – Т. 19, Вип. 2. – С. 52-61. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vonu_psi_2014_19_2_8.pdf.
3. Комарова Т.А. Антиципационные способности как основа формирования профессиональных компетенций будущих педагогов безопасности жизнедеятельности // Режим доступа: <http://sibac.info/50-2011-12-21-06-47-18/2011-12-21-06-47-43/5890-2013-01-19-07-22-03>
4. Ничипоренко Н.П. Феномен антиципационных способностей как предмет психологического исследования / Н.П. Ничипоренко, В.Д.Менделевич // Психол. журн. – 2006. –Т. 27. – №5. – С. 50–59.
5. Погребняк О.І. Сучасні тенденції формування діагностико-прогностичної компетентності майбутнього фахівця медичної галузі / О.І.Погребняк // Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія», 2013. - № 1 (13).
6. Регуш Л.А. Структура и возрастная динамика способности к прогнозированию / Л.А. Регуш // Психол. журн. – 1981. – Т. 2. – №5. – С.106–115.
7. <http://techtrend.com.ua/index.php?newsid=18364>